

ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਲਹਿਰ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

ਵਾਟਰ ਡਿਲਮ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੇ ਕੁਝ ਮੁੱਦੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਅਗੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੋਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਸੋਚ ਹੈ ਇਕ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਹੈ। ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੋਚ ਅਤੇ

ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੋਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਜੋ ਸਾਡੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਰੂੜੀਵਾਦ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਪਰਾਵਾਦ ਸੋਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਖਲੋਤੀ ਹੈ।

ਆ ਐਸ ਐਸ: ਇਕ ਐਸੀ ਸੋਚ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹਿੱਤਵ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਾਈ ਦੀ ਚਾਰ ਵਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਚ ਵਿਚ ਸੀਤਾ ਸਵਿਤ੍ਰੀ ਹੀ ਅੰਤਰ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ। ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਮਝਣਾ ਹੀ ਅੰਤਰ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਸਮਾਜਕ ਨਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਵੇਂ ਵਾਧੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਡਲ ਭੋਗਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਜੀਵਨ ਤਿਆਗ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਮਝਕੇ ਬਿਤਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਫੇਰੀ ਮਜ਼ਬੂਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਚੁੱਪ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਨਿਆਦਪ੍ਰਸਤ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਦੀ ਵੰਡ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮੈਕੇ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਗੇ ਜਾਂ ਜ਼ਾਹਰਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਨਗੇ। ਪਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਦੇ ਲੋਕ ਹੀ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫਲਸਫਾ ਹੈ। ਡਿਲਮ 'ਵਾਟਰ' ਦੀ ਘਟਨਾ ਇਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਹੁਣ ਜਥੇਬੰਦਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਤੋਂ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਢਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਚੜ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਝਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਝ "ਵਾਟਰ" ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੰਦਗੀ

ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹਨ। ਇਹ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਾਗੀ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗੀਤੀ ਨਾਲ ਜੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਨੇ ਇਹਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀਆਂ ਕੋਲ ਇਹ ਹਥਿਆਰ ਹੈ। ਉਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਡਤਵੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਲੋਕ ਨਾਸ਼ਿਲਕ ਹਨ। ਇਹ ਰੱਬ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ, ਇਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹਨ ਆਦਿਕ। ਇਸ ਹਥਿਆਰ ਦਾ ਡੱਟਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸ਼ਹੀਦੇ ਆਜ਼ਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਇਹਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਡੱਟਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ 'ਹਾ' ਮੈਂ ਨਾਸਤਿਕ ਹਾ'।

ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਦਾ ਮੁਖ ਫਿਕਰ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਚੰਬੇ-ਕੁਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਉਹ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੋਵੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਉਹ 'ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਖੇਡ' ਕਹਿਕੇ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਜ਼ੀਨੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਪਿਛਾਂਹ ਖਿੱਚੁ ਸੋਚ ਦੇ ਲੋਕ ਹਾਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ 'ਵਾਟਰ' ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਬਨਾਰਸ ਹਿੰਦੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਗ, ਟੀਰੂ ਵਰਗ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਬਿਆਨ ਤੱਕ ਮਿਲਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਨਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹਰ ਇਕ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਲਹਿਰ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਹੀ ਯੂ.ਪੀ. ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਸਿਆਨਪਤਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਗੀ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਹਾਵੀ ਰੁਣਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚ ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਇਸੇ ਸੋਚ ਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸੂਫ਼ੀ ਸਾਇਰਾਂ ਨੇ ਪਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਵਾਦ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ, ਗਦਰੀ ਗੁੰਜਾਂ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੀਆਂ ਗੁੰਜਾਂ ਸਨ। ਗੁਰਬਖ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੰਤਲੜੀ ਨੇ ਸੋਚ ਦੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜੋ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਹੋਰ ਵਿਸਨੇ ਦੇਣੀ ਏ?

ਪਰ ਹੁਣ ਬੜੀ ਥਾਂ ਅਸੀਂ ਚੁੱਪ ਹੀ ਪਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਿਆਣੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਯਾਨੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਵਰਤਾਰਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਹਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਵਾਟਰ' ਮੋਕਾ ਸੀ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਮਤਾ ਪਾਂਦੇ। 'ਵਾਟਰ' ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਜੋ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਵਿਧਵਾ ਔਰਤ ਦੇ ਵੱਖ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਵਿਧਵਾ ਆਸਰਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਕੁਝ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ। ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿੱਕਰ ਸਕਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਰੋਸ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਜਗਤਾਰ ਅਤੇ ਐਸ. ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਬਿਆਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਇਸੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਨਾ-ਵਾਬਸਤਰੀ ਵਿਖਾਣੀ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪੀਸ਼ਦ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਨੇ ਕੋਈ ਦੱਸਲਾਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ। ਡਾ. ਹਰਜਨਤ੍ਰਨ ਸਿੰਘ ਕਲਾ ਪੀਸ਼ਦ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਂਟ ਚਿਡ ਭੱਟੀ ਸਕਤਰ ਜਨਰਲ ਚਿਡ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹ ਵੀ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੁਲਾਕਾਮਾਂ ਦੀ ਛਾਂਟੀ ਹੀ ਇਕੋ ਰਾਹ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ? ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਮਬੰਦੀ ਦਾ ਰਾਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ?

ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਕਲਾ, ਕਲਾਕਾਰ, ਲੇਖਕ ਇਕ ਵਾਧੂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਫਿਕਰ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਰੋਸ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਨਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੀ ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਨਗੇ?

ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਨਾ ਉਲੜ ਜਾਈਏ, ਕਿਹੜੇ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਦੇ ਮੁਦੋਈ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਮਤ ਕਰੀਏ। ਜੇ ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿੰਦਗੀ ਮੌਤ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੈ, ਇਹ ਲੜਾਈ ਲੜਨੀ ਹੀ ਲੜਨੀ